

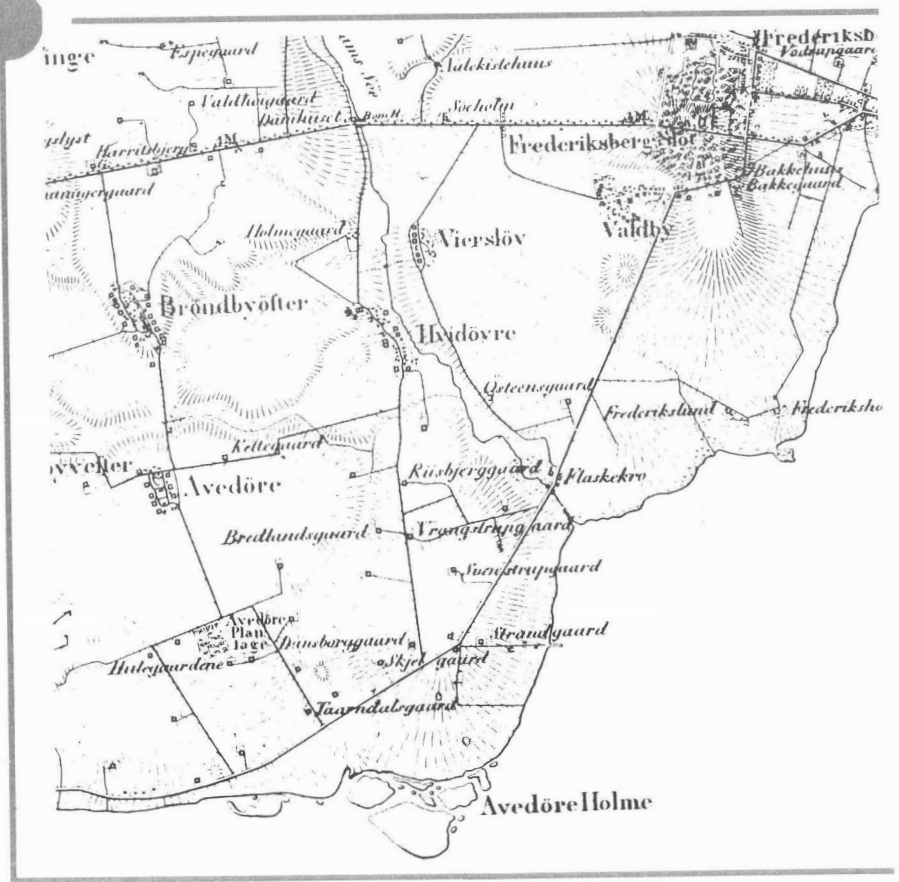
46.4 Hv

HVIDOVRE KOMMUNES
LOKALHISTORISKE ARKIV
Medborgerhuset
Hvidovrevej 280
2650 Hvidovre

HVIDOVRE LOKALHISTORIE

Hvidovre Lokalhistoriske Selskab

INDHOLD:

Til medlemmerne	s...3
Hvidborg af P.E.Hansen	s...4
Fra arkivet	s..12
Anmeldelse	s..13
Forårets møder	s..14
Efterårets møder	s..15
Efterlysning	s..15
Bagsiden	s..16

Forsiden: Udsnit af kort over Københavns omegn 1830. - General-Quartermester-Staben.

HVIDOVRE LOKALHISTORIE, udgives af Hvidovre Lokalhistoriske Selskab, udkommer fire gange årligt og tilstilles medlemmerne af selskabet som medlemsblad.

Redaktion:

Poul Sverrild
Per E. Hansen

TIL MEDLEMMERNE

Bestyrelsen har på et møde i dette forår talt om muligheden for at hverve flere medlemmer til vort selskab.

Det er klart, at et godt budget betinger mange betalende medlemmer. Det er også en betingelse for at skaffe gode foredragsholdere til vore møder, at vi er i stand til at honorere disses krav.

Derfor besluttede vi at sende en skrivelse ud til forskellige af vor bys institutioner, virksomheder og lignende.

I dette brev forklarede vi selskabets virke, og forespurgte høfligt om man ville støtte os.

Det gav bonus og giver os anledning til på denne plads at byde en række nye medlemmer velkommen. Vi er taknemmelige og håber kun, at endnu flere vil melde sig i rækken.

Venlig hilsen og god sommer

Redaktionen

HVIDBORG

SIDEN 1930

af P.E.Hansen

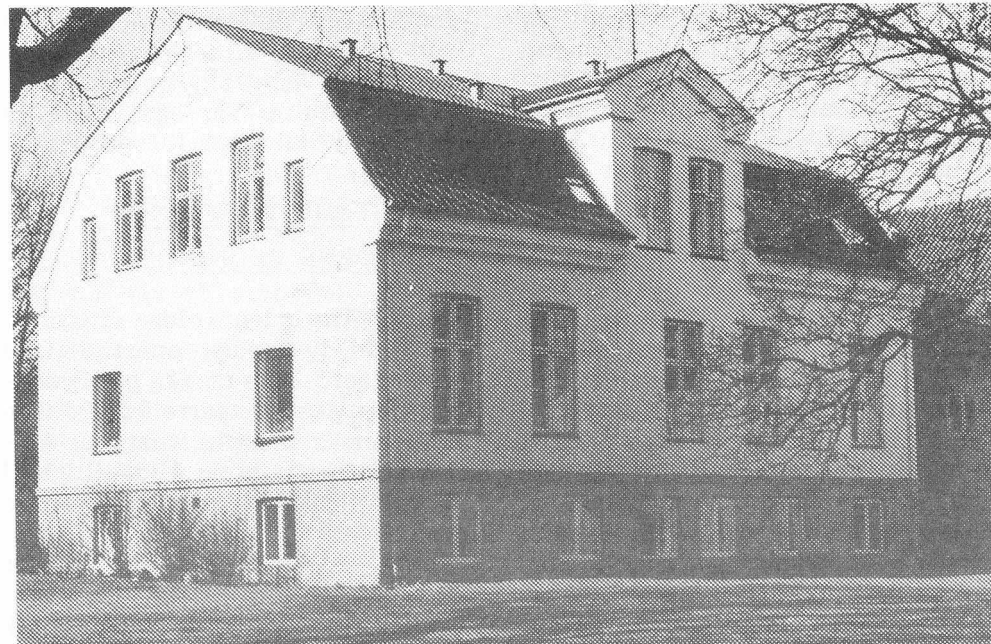
Det er den 29 december 1929, at lystejeendommen "Hvidborg" går en ny tid i møde. Denne dato blev der nemlig udstedt købskontrakt på matr.nr. 22b af Hvidovre by og sogn for "Kristelig forening til børns redning".

I februar måned 1930, kunne man læse følgende i Hvidovre Avis.:

"Når man kommer ad Mellem-digsvej (nu Hvidovrevej), har mange sikkert bemærket et større ombygningsarbejde, der er under udførelse på læge Hagbart

Vestergårds tidligere bolig Hvidborg. Det er "Kristelig forening til børns redning" der har købt det gamle landsted af Lorry Feilbergs enke og som nu lader det indrette til et moderne optagelseshjem for sine elever. Optagelseshjemmet har for tiden til huse, i en lejet villa på Valbygårdsvej. Forholdene her er imidlertid for små og umulige for udvielse, så da foreningen mente at kunne forsvare at købe på de tilbudte betingelser er vejen nu, ved købet af "Hvidborg", banet for godt udbytte af foreningens velsignelsesrige arbejde".

Jeg vil, i det følgende, forsøge at forklare lidt af baggrunden

"Hvidborg fra havesiden, her sad tidligere en stor havestue på huset med en bred trætrappe ned til et søanlæg."

for dette arbejde som "Hvidborg" nu i mere end 50 år, har været rammen om.

FORHISTORIE.

For ca. 200 år siden, var offentlig social forsyning så godt som ukendt. Det var i årene efter Struense, Stavnsbåndets ophævelse og udflytningen fra fællesskabet, at forståelsen for en række moderne begreber opstod. Mange gamle normer blev svigtet og nye kom til. Det var positive tider for mange, men krisetider for endnu flere. Det sociale liv fra fællesskabets landsby var brudt. Bonden var

blevet arbejdsgiver og han klarede sig. Men mange var blevet overflødige ude på landet og søgte nu ind til byerne, i håb om at finde lykken der. Resultatet var små, overfyldte byer med dårlige sanitære boligforhold og en befolkning der havde svært ved at skaffe sig til dagen og vejen. Industrien var kun i sin allerførste barndom og de traditionelle håndværk kunne ikke opsuge al denne arbejdskraft. Altså følgerne var nød og elendighed, med løsgængerier og kriminalitet. Myndighederne forsøgte at dæmme op for denne "overskuds-bærme" og isolerede dem i forskellige anstalter. Der

var Stok- og Spindehuse for henholdsvis anbringelse af mænd og kvinder. Det hændte dog også, at alle blev stuvet sammen, subsistensløse, mordere, seksualforbrydere, kvinder og børn. Forholdene var forfærdelige, og var man ikke forbryder, når man kom sådant et sted, så skulle man nok blive det.

Når et samfund skifter styreform, og det var faktisk det der skete i Danmark i årene 1780 - 1850, vil det altid tage mindst et par generationer, før de nye ideer er brudt helt igennem. Dels er der de ældre og gamle, der i samtiden forlader denne verden, dels de voksne, som så bliver ældre og gamle og så endeligt børnene der skal vokse op og forme de nye ideer. Det er denne sidste gruppe, der er den vigtige og som var "Hvidborg-historie" her, handler om. I Christian d. V's danske lov, (1683 - 1849) regner man kun med børn indtil de er fyldt 10 år, efter denne fødselsdag er de i retslig henseende at regne som små voksne. Man havde ganske vist en slags kriminel lavalder, på 15 år, men gruppen mellem 10 og 14 år blev behandlet meget forskelligt, indtil man i 1930, i straffeloven, fik indført at handlinger begået af børn under 15 år er straffrie. Siden årene efter 1830, blev der oprettet flere børne- og ungdomshjem, som ville tage sig af denne forsømte gruppe. De var alle private og uden kontakt

med staten eller hinanden. Det var et noget tilfældigt mønster, som her viste sig og nogle af disse anstalter var også mere til skade end til gavn for de unge.

"KRISTELIG FORENING TIL BØRNS REDNING".

Denne forening blev stiftet i 1898 af den unge præst Sigfred Hedegaard Nissen (f. på Frederiksberg d. 24. marts 1868). Han blev præst ved St. Matthæus kirke i København og blev tillige (i 1896) præst ved de københavnske fængsler. Om sine oplevelser i Vester fængsel, beretter pastor Nissen.:

"Ude i fængslets gange gik fængselspræsten sin vante gang. Celledøre lukkedes og åbnedes. Det var et trist syn, der mødte ham der. Den kriminelle lavalder var efter straffeloven 10-års alderen, og som følge deraf sad der rundt om i vort lands andre fængsler en mængde børn over 10 år. Det var underligt der at træffe disse drenge, hvoraf mange var så fuldstændige børn, at de råbte på mor og undertiden var så små, at de næsten forsvandt i cellen.

Det var et underligt syn, når fangerne ude på Vester fængsel om søndagen gik fra kirke, at se den mængde smådrenge og ganske unge midt iblandt de store, voksne forbrydere. Det var mange hjerteske sceneer, fængselspræsten oplevede med disse børn rundt i cellerne, og

det var næsten gruopvækkende, når han sad i cellerne og talte med de enkelte, at høre de andre børns skrig, når de fik det idømte antal ris, eller de unge mænd den skrækelige straf rotting.¹⁾ Mange af disse børn havde været straffet 2 - 3 gange før de blev konfirmeret, og en meget stor del af dem forhærdedes sådan ved denne behandling, at de vendte tilbage atter og atter, ofte med meget korte mellemrum. Dette straffesystem var ganske uforsvarligt. Man opdrog derved børn til forbrydere i stedet for at redde dem".

Disse oplevelser var den stærke baggrund for, at pastor Nissen besluttede at stifte foreningen "Kristelig forening for offentlig tiltalte og straffede børns redning", det var det første, lange og besværlige navn. En anden grund var den krimi-

nelle lavalder, der stadig var på 10 år, og som havde til følge, at der i 1896, i københavnske fængsler, havde været arresteret 418 børn under 15 år. Man ønskede to ting: Den ene var en kamp imod den vildfarelse det var, at opdrage børn og unge ved fængselsstraf, ris og rotting.¹⁾ Det andet var, at man ønskede at ruske op i den danske befolkning til forståelse for dette arbejdes betydning. Foreningen erfarede ret hurtigt, at man måtte have et sted at anbringe disse børn. De skulle væk fra det dårlige miljø, hen til et sted, hvor de kunne finde tryghed og falde til ro. Disse tanker førte til at foreningen i 1900 oprettede Danmarks første optagelseshjem for drenge. Det var "Orøstrand", på øen Orø i Isefjorden.

HVIDBORG

På "Hvidborg" blev drengene i 1931 fortrinsvis beskæftiget ved landbrug, der da omfattede pasningen af de dyr, som hører til et normalt landbrug. Der var da plads til 8 drenge, men en hurtig udbygning gav yderligere plads til 10. Selve "Hvidborg" måtte gennemgå en stor ombygning ligesom der på grunden blev opført en udbygning med

1) Rotting.:

Prygelstraf med spanskør. Officiel straf i Danmark (1866 - 1911). Der blev givet indtil 25 slag på ryggen uden på tøjet. Det var især ungdomsforbrydere

på 15 - 18 år der blev underkastet denne afstraffelse (mindre drenge fik ris). Og fra 1905 gjaldt dette, under navnet Albertis Prygellov, også for

volds- og sædelighedsforbrydere som tillæg til deres fængselsstraf. Rotting er senere blevet brugt som disciplinær straf i fængslerne.

stalde og værksteder. I årene 1931 - 1944 blev hjemmet ledet af forestander Petersen.

Forestanderparret Kresten og Olga Fisker overtog ledelsen den 1. januar 1945. På denne tid var der et husdyrhold på 2 heste, ca. 20 svin og en masse høns og kaniner.

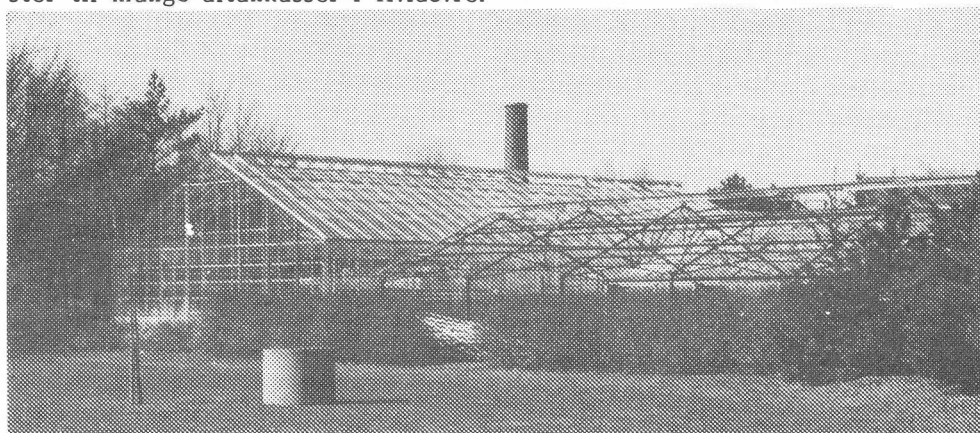
Der blev i dette år optaget 47 elever, mens der i samme tidsrum afgik 47. De blev afgivet således: 21 tilbage til deres hjem, 9 anbragt i tjenesteplasser på landet, 8 kom på lærlingehjem, 5 kom på ungdomshjem, 1 fik hyre, 1 kom på hjem under åndsvageforsorgen, 1 kom i fængsel og 1 forlod hjemmet med en hverver fra "Hipo-korpset", der havde ventet betydelig bedre grobund for sit forbryderiske korps. (Citat fra Hundredemandsforeningens årskrift 1946 - 47).

Helge Wiese fortæller om en episode fra foråret 1945 på

"Hvidborg", som refererer til ovenstående citat.: Modstandsbevægelsen i Hvidovre havde en tid komandocentral i kælderen på "Hvidborg". I 1945 kunne man godt se hvor krigen bar hen, man var dog ikke klar over hvordan det endelige opgør ville forløbe. Derfor havde man på marken ved "Bredalsgården" en høstak som var hul indeni og skjulte en panseret lastbil, som var læsset med diverse våben. En dag kom der en Hvidborgdreng ned til kammeraterne med en granat han havde fundet, og da samtidig Hipo's interesse for hvervning på stedet blev klar, var det en nervøs modstandsbevægelse, der om natten fik fjernet høstak og lastbil. Helge Wiese måtte ud med traktoren, for at fjerne de sidste spor på marken og man kunne så ånde lettet op.

Det blev gartneriet, som afløste

"Rester af de gamle drivhuse og de nye, som i dag leverer sommerblomster til mange altankasser i Hvidovre."

"Hvidborgs gamle have har været rammen for mange hyggelige timer på stedet."

landbruget. Der blev ved elevernes hjælp rejst 3 store drivhuse, som ændrede "Hvidborgs" udseende. Senere (1952) rejstes den store parkbebyggelse "Bredalsparken" som omsluttede "Hvidborg" på alle sider.

I 1957 kom den anden store ombygning og udvidelse og man kunne da læse følgende i Social-Demokraten (oktober 1957): Hjemmet har for tiden store udvidelses- og ombygningsplaner igang. Den nuværende hovedbygning er beregnet til 20 unge mennesker, men der har i de senere år været 28 boende, så det har været småt med pladsen. Der er 8 enkeltværelser, så de resterende 20 har plads på

en sovesal, hvor sengene står så tæt de overhovedet kan. Derfor ser man med længsel hen til den dag, hvor den nye fløj kan tages i brug. Der vil blive indrettet 20 enkeltværelser, således at alle eleverne fremover vil få deres eget værelse. Endvidere bliver der indrettet en ny spisestue, opholdsrum, billard- og hobbyrum, samt lejligheder til to af lærerne og en socialrådgiver. Til hjemmet hører et areal på ca. 7 td. land, der drives som gartneri, hvor flere af eleverne er i lære. Endvidere findes der savværk og maskinsnedkeri. I forbindelse med ombygningen skal der indrettes lokaler til vævestue og autosadelmageri, hvori

der kan foretages oplæring af de unge.

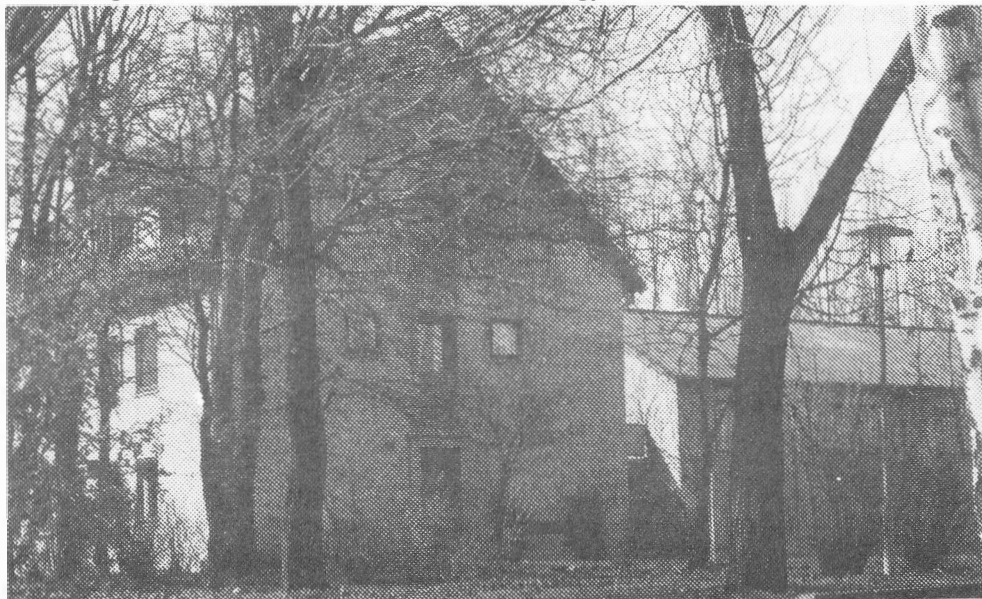
I de 12 år, forestanderparret hr. og fru Fisker har ledet hjemmet har der ialt været 6 - 700 unge i kortere eller længere tid, og at de har været glade for at være der, ses tydeligt af de mange hilsener, der stadig kommer fra tidligere elever til deres gamle hjem.

Denne udvidelse, der stod færdig i 1958, var indledningen til en række år med mange byggeaktiviteter på "Hvidborg". I 1960 blev således den gamle staldbygning ændret til værksted og ved udvidelsen af gartneriet i 1962 - 64, kom der drivhuse med ialt 1000 m² under glas. I 1965 opførtes 2 stk. tjenesteboliger og

året efter byggede man en ny afdeling med gymnastiksal og endnu en tjenestebolig. I 1967 - 68 kom der så yderligere 2 stk. tjenesteboliger.

Institutionen var oprindeligt optagelseshjem, men blev i mellemtiden ændret til ungdomshjem. Så i 1970, endnu en ændring, dennegang til skolehjem. Følgen var en gennemgribende forandring af hovedbygningen, der nu kom til at fremstå med 3 selvstændige afdelinger, hver med plads til 8 elever + 1 udskrivningsafdeling til 8 elever, ialt 32 elever. Disse afdelinger bærer navne som "Kvisten", "Tagskægget", "Stubben" og "Skoven". Der blev samme år

"Afdelingen fra 1966, kaldet "Skoven", med gymnastiksal."

Neergårds Alle

opført en ny skolebygning og den gamle værkstedsbygning blev ændret til en kombination af skole og værksted. I 1970 blev der også opført en forestanderbolig ud mod Neergårds Alle.

I 1966 døde forestander Kresten Fisker og blev da efterfulgt af Verner Jensen som forlod posten den 1. april 1978, hvor den nuværende forestander Peter Brøndsted kom til. Han er således den 4. i rækken på "Hvidborg" siden 1930.

Kilder:

Frederik Graae: Københavner-minder "Lorry" 1929.
Poul Holst: "Lorry" 1978.
Carl Christensen og Axel Henriques: "Strøget" 1931.
Kurt Møller Madsen: "Markedsgøgl" 1970.
Carl Muusmann: "Halvfemsernes glade København" 1939.
Hvidovre kommunes Centralarkiv 1986.

Skolehjemmet blev yderligere udvidet med et behandlingshjem d. 1/10 - 84 så at der i dag er 25 elever på skolehjemmet og 11 elever på behandlingshjemmet. "Hvidborgs" skole er opbygget på en anden måde end folkeskolen. Det skyldes bl.a. at mange af eleverne har haft nedrelag i folkeskolen. Ydermere har de fleste psykiske, familiemæssige og/eller adfærdsmæssige problemer. Behandlingshjemmets elever består af mindre drenge, alle med div. psykotiske lidelser.

Til dette skal der føjes en personalestab på ialt 56, der omfatter ledelse, pædagoger, socialrådgiver, psykologer, kontor-, køkken- og rengøringspersonale o. lign.

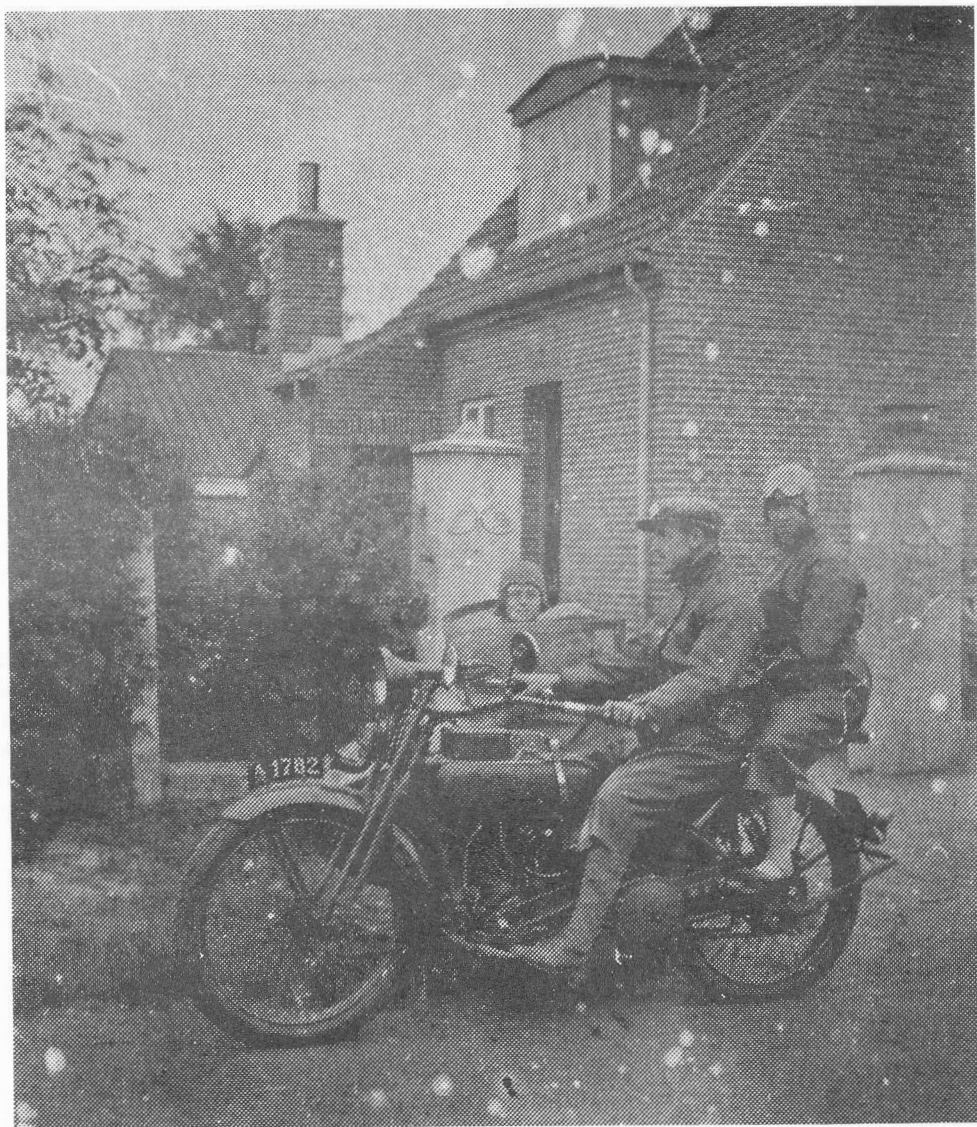
Det er en gruppe af medarbejdere, der alle er besjælet af den samme ånd, som i sin tid fik pastor Nissen til at kæmpe for de svageste i vort samfund, og støtte og vejlede disse drenge så de roligt og trygt kunne gå fremtiden i møde.

Foto: P.E.Hansen, 1987.

Hvidovre Lokalhistoriske Arkiv (Helge Wiese) 1987.
Børnesagens Tidende: Diverse årgange siden 1933.
Hundredemandforeningen "Hvidborg" Årsskrifter 1946 - 47. & 1950 - 52.
Hvidovre Avis 1930.

Billeder fotograferet af P.E.Hansen april 1987 med velvillig tilladelse fra forestander P.Brøndsted.

FRA ARKIVET

Fra en tid, hvor motorcyklen var almindelig som transportmiddel for hele familien. Her er alle fire anbragt i en "Harley Davidson". Billedet er taget i 1929 eller 30 ud for Eriksminde Alle 4. (Foto Lokalhistorisk Arkiv)

anmeldelse:

Vestegnen - fra gartneriland til forstad af Ena Hvidberg og Hannelene Toft Jensen.

Udg. af Københavns Amtsmuseumsråd, 1986.

Bogen var længe ventet med spænding, idet den er det første forsøg på at give en oversigt over Vestegnens udvikling gennem dette århundrede.

Det er da også blevet en pæn bog med spændende illustrationer og et præsentabelt ydre.

Men teksten kan ikke siges at leve op til de rimelige forventninger, vi havde i de områder, der er omfattet af bogens sigte. Jeg skal her alene se på, hvad bogen bringer om vores område, Hvidovre.

Der er altid fejl i bøger, og det er både undskyldeligt og forklarligt, men når der er så mange fejl, som her, er det ikke undskyldeligt.

Forfatterne har haft store problemer med at behandle så stort et område under et, og det har ført til generaliseringer, der i hvert tilfælde ikke er sande for Hvidovres vedkommende.

Således beskriver forf. allerede i indledningen (s. 7) udviklingen generelt på Vestegnen. Udviklingen kaldes rolig frem til tresserne og derpå eksplosiv.

Hvidovre må siges at falde helt udenfor det billede, for her eksploderede udviklingen i slutningen af fyrrerne (befolkningen tredoblet på 15 år fra 1945). Det kræver også en bred pen at kalde Hvidovres udvikling fra 1917 til 1925 for rolig.

Sådanne fejl betyder i sig selv

ikke så voldsomt meget, men når de optræder sammen med de mange fejl i de afsnit, der handler specielt om Hvidovre, så må man reagere.

Jeg skal her blot anføre enkelte af de mange fejl: s.13 "Hendriks-holm i Hvidovre" her skulle naturligvis stå Rødovre, "Grækenlandskvarteret", det hedder grækerkvarteret, da vejene ikke er opkaldt efter steder men guder og heroer.

S.17: "Hvidovre kommune var dengang besværlig at komme til, fordi den var omkranset af søer og moser." ?!! Samme side; skolebyggerier i Rødovre og Hvidovre kædes sammen med de ulovlige tilflyttere, men både Islev skole og Sønderkærskolen var påkrævet og planlagt før de første ulovlige beboere dukkede op.

S.23-24. Blandt de ganske få ændringer i hovedstadsområdets administrative opdeling overser forfatterne Avedøres flytning fra Glostrup til Hvidovre.

S.46. "Phønix-husene... små, finske træhuse". Der er ikke noget finsk ved Phønix-husene, der er resultatet af de store boligkommissioners arbejde omkring 1920. Lad nu dette være nok. Tilbage står, at vi må beklage, at denne bog, der givet i mange år vil blive stående som den eneste af slagsen, er så fuld af fejl.

Bogen er trods alt udtryk for et godt initiativ, og udover fejlene er det en bog, der på områder kan give et tiltrængt overblik over Københavns amts sydvestlige del.

Beretning fra forårets møder:

d. 19.01.87 Medborgerhuset.

Ved forårets første møde var der fuldt hus. Godt 50 medlemmer kom for at lytte til Hanne Engbergs foredrag om friskolemanden Kristen Kolds liv. Det blev en aften helt i Grundtvigs og højskolesangbogens ånd. Akkompagnement på klaveret ved Poul Schjønnemann, og der blev sunget smukt for af operasanger Mogens Berg.

d. 16.02.87 Medborgerhuset.

Mødet med fhv. Skoleinspektør Sv.Aa.Sørensen blev meget interessant. Her var det jordbruget i Hvidovre, der blev behandlet. Det var de tidligere tiders 2-vangsdrift og landsbyens struktur, der blev belyst ved hjælp af diverse kort og et godt tilrettelagt foredrag.

d. 16.03.87 Medborgerhuset.

På grund af en foredragsholders aflysning, trådte vor formand, Jens Kristensen, til og fortalte om Hvidovre gamle landsby. Foredraget var ledsaget af lys-

billeder og det blev en rigtig lokalhistorisk aften.

d. 14.02.87 "Krogstenshave".

Der var ca. 100 mennesker, som fulgte opfordringen til besøget på et af vore dejlige plejehjem. Vi fik set det hele og var stærkt imponerede. Især det dejlige nye køkken, som leverer mad ud til pensionister i hele kommunen, var imponerende. Også det nye "Væksthus"/vinterhave var fascinerende. Bagefter samledes vi alle til fælles kaffe-bord. En god dag.

d. 28.02.87 "Avedøre Kirke".

Sidste år afholdt selskabet nogle møder hos diverse trossamfund i Hvidovre. Disse møder blev besøgt af mange og var altså en succes. Der var i den forbindelse ytret ønske om at bese en af kommunens nye kirker. Det fik vi lejlighed til ved besøget i den dejlige Avedøre Kirke. Med pastor Kühle som en god fortæller fik vi et godt indblik i tidens kirkearbejde i et moderne miljø, som Stationsbyen jo er. Snakken gik livligt ved det efterfølgende kaffebord.

EFTERÅRETS MØDER

Efterårets mødeprogram er snart på plads, så vi her kan fortælle lidt om det, vi skal høre.

På septembermødet, der afholdes sammen med Biblioteket, har vi fået forfatteren, Landinspektør Knud Sørensen til at komme og tale om Landsbyen og Stavnsbåndets ophævelse, samt Landsbyen idag.

Oktobermødet vil blive noget nyt - vi vil forsøge at få en arkæolog til at komme og fortælle om udgravningsarbejdet i Landsbyen Avedøre, og

samtidig holdes mødet i Avedøre i samarbejde med Avedøre Landsbylaug.

Vort sidste møde i november bliver med cand. mag. Hans Sode Madsen, der vil holde et foredrag om 30ernes ungdomsarbejdsløshed og hvordan man bekæmpede den.

Til sidst har vi så - som vi plejer (og skal) - vor Generalforsamling.

Endelig dato og klokkeslet bliver meddelt Jer senere.

Med venlig hilsen på bestyrelsens vegne.

Jens Kristensen

KOM NAVNET MED PÅ

GIROINDBETALINGEN?

Hvert år glemmer et eller flere medlemmer at skrive navn på giroindbetalingskortet. I år er det til nu blevet til 3 - hvoraf de 2 er klaret. Tilbage står en indbetaling på Hvidovre posthus d. 2. februar. Skulle De have en "blank" kvittering er kassereren glad for at høre fra Dem på tlf. 01 75 87 98.

bag- siden

Udsigt fra fmg. Ernst Andersens kontor til Hvidovergade med Søren Petersens bygninger.

Pennetegning af Lauritz Christiansen ca. 1944.

Hvidovre Lokalhistoriske Arkiv.